

Vergaderjaar 2020–2021

32 011

Tabaksbeleid

Nr. 80

**BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN VOLKSGEZONDHEID,
WELZIJN EN SPORT**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 9 december 2020

Graag informeer ik u over een aantal tabaksgerelateerde onderwerpen. Allereerst stuur ik u met deze brief twee factsheets van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) over onderzoeken bij supermarkten¹. Het betreft een onderzoek naar vergoedingen van tabaksfabrikanten aan supermarkten en een onderzoek naar de naleving door supermarkten van het uitstalverbod. Daarnaast ontvangt u een afschrift van een brief van Eurocommissaris Kyriakides over de TNCO-meetmethode en een inventarisatie van het RIVM van de beschikbaarheid van accessoires die de aantrekkelijkheid van sigaretten en shag kunnen bevorderen. Daarnaast reageer ik conform het verzoek van de vaste commissie voor VWS bij brief van 22 oktober 2020 op de brief van British American Tobacco Nederland (BAT) over het nog aanwezig zijn op de Nederlandse markt van sigaretten met een kenmerkende smaak anders dan tabak. Verder heb ik op 3 september 2018 toegezegd in overleg te treden met de evenementensector over het staken van de verkoop van tabak en ik doe mijn toezegging met de voorliggende brief af. Tot slot doe ik met deze brief mijn toezegging af uw Kamer een verslag te sturen van een overleg met de onderwijsraden en de NVWA over de handhaving van het rookverbod op terreinen van onderwijsinstellingen.

NVWA-onderzoek vergoedingen supermarkten

De NVWA heeft in het voorjaar van 2020 onderzoek gedaan naar onrechtmatige vergoedingen van tabaksfabrikanten aan supermarkten. Op 5 december 2019 heb ik u geïnformeerd over het onderzoek van de NVWA naar vergoedingen bij tabaksspeciaalzaken en heb ik toegezegd u te informeren over soortgelijke onderzoeken bij supermarkten en tankstations.² Met de nu voorliggende brief en de bijgevoegde factsheet van de NVWA informeer ik u over het vervolgonderzoek bij supermarkten.

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

² Kamerstuk 32 011, nr. 75.

Het onderzoek naar tankstations is recent van start gegaan. De NVWA heeft onderzoek gedaan bij 6 (middel)grote supermarktketens. Er zijn 51 samenwerkingsovereenkomsten met de tabaksindustrie achterhaald en in alle overeenkomsten zijn diverse onrechtmatige afspraken over vergoedingen aangetroffen. Samenwerkingsovereenkomsten over vergoedingen die tot doel hebben de verkoop van tabaksproducten en aanverwante producten te bevorderen, zijn in strijd met het reclameverbod uit de Tabaks- en rookwarenwet. De aangetroffen vergoedingen werden onder andere verstrekt voor opname van producten in het schap volgens een overeengekomen schappenplan, beschikbaarheid en zichtbaarheid van producten in het schap, introductie van een nieuw merk of merkvariant in het schap, behaalde verkoopresultaten (verkoopbonus), exclusiviteit in het schap, levering van verkoop- of registratiedata, het fungeren als belangrijkste gesprekspartner bij de invulling van het schap en het trainen van supermarktpersoneel.

De uitgekeerde onrechtmatige vergoedingen variëren per overeenkomst van € 10.000 tot circa 2 miljoen euro per jaar. Het betreft overeenkomsten met 10 fabrikanten van tabaksproducten of aanverwante producten. Naar aanleiding van het onderzoek zijn er 51 rapporten van bevindingen opgemaakt tegen de fabrikanten die als initiators van de overeenkomsten worden gezien. Op basis van elk rapport kan een forse boete worden opgelegd, variërend van € 45.000 tot € 450.000 in het geval van recidive. Daarnaast zullen er hercontroles bij supermarkten worden uitgevoerd.

Ik vind het zeer verontrustend dat alle onderzochte supermarktketens vergoedingen ontvangen van tabaksfabrikanten met als doel de verkoop van tabaksproducten en aanverwante producten te bevorderen. In mijn gesprekken met supermarkten de afgelopen jaren is het veel gegaan over de verantwoordelijke positie die zij hebben en ook willen innemen om de gezonde keuzes van hun klanten te bevorderen. De toekomst is rookvrij. Bonussen om de verkoop van tabak – en dus ongezonde keuzes – te bevorderen staan daarmee op gespannen voet en moeten zo snel mogelijk iets van het verleden worden.

Ook in het eerdere onderzoek bij speciaalzaken bleek dat tabaksfabrikanten met alle onderzochte speciaalzaken onrechtmatige afspraken hadden gemaakt over vergoedingen. Dit lijkt erop te wijzen dat dergelijke samenwerkingsovereenkomsten tussen tabaksfabrikanten en verkooppunten ondanks een wettelijk verbod gemeengoed zijn. De wetgever heeft met reden strenge eisen, waaronder een strikt en veelomvattend reclameverbod, gesteld aan de verkoop van tabaksproducten en aanverwante producten. Elk jaar overlijden er namelijk 20.000 mensen aan de gevolgen van roken en elke dag beginnen er 75 kinderen met roken. Ik zal de NVWA daarom ook vragen toezicht te blijven houden op de verstrekking van onrechtmatige vergoedingen aan verkooppunten. Daarbij kan mogelijk ook blijken of er een effect is geweest van het uitstalverbod van 1 juli 2020 op afspraken over vergoedingen. De resultaten van het onderzoek naar samenwerkings-overeenkomsten tussen tabaksfabrikanten en tankstations hoop ik u medio volgend jaar aan te bieden.

NVWA-onderzoek naar uitstalverbod bij supermarkten

De NVWA heeft van juli tot en met september van dit jaar gehandhaafd op het uitstalverbod bij supermarktketens. De resultaten van deze handhavingsactie vindt u in de bijgevoegde factsheet. Het uitstalverbod betreft een verbod op het uitstellen van rookwaren. Voor supermarkten trad dit verbod op 1 juli 2020 in werking en voor andere verkooppunten gaat dit verbod in op 1 januari 2021.

De rookwaren moeten aan het zicht onttrokken worden, omdat de tabaksdisplays visuele signalen afgeven die bij rokers en degenen die

proberen te stoppen het verlangen naar een sigaret kunnen opwekken. Daarmee vergroten deze displays de kans op een spontane aankoop. Vooral jongeren, maar ook ex-rokers kunnen hier gevoelig voor zijn. De NVWA heeft 68 winkels van grote en middelgrote supermarktketens verspreid over het land bezocht. Nagenoeg alle winkels hadden de rookwaren afgedekt. Bij de helft van de winkels bleek dat het afdekken van de rookwaren nog niet aan alle eisen voldeed. Er bleken soms nog andere producten achter het afdekmiddel te liggen, waardoor de deuren vaker dan nodig opengaan en in enkele gevallen werden de rookwaren niet correct aangeduid. Ook waren in sommige winkels nog niet alle rookwaren afgedekt. Tevens werd er bij 5 winkels een andere overtreding van het reclameverbod geconstateerd, zoals een poster met reclame voor een tabaksproduct. Er zijn 30 rapporten van bevindingen opgemaakt en 3 supermarkten hebben een schriftelijke waarschuwing gekregen. Ik vind het bemoedigend dat bij alle bezochte winkels de rookwaren waren afgedekt en ik hoop dat bij een volgende handhavingsronde zal blijken dat er een grote stap is gezet in de naleving van de nadere regels voor het afdekken van de rookwaren.

Brief Eurocommissaris Kyriakides over meetmethode TNCO

Op 11 mei 2020 heb ik uw Kamer de brief toegezonden die ik met mijn Europese collega's aan Eurocommissaris Kyriakides heb verstuurd, betreffende de Europees vastgelegde meetmethode voor het meten van emissies van teer, nicotine en koolmonoxide (TNCO) van sigaretten³. De Eurocommissaris heeft de brief op 14 mei 2020 beantwoord. U treft haar brief als bijlage aan⁴. Eurocommissaris Kyriakides geeft aan dat de Europese Commissie de meetmethode kan veranderen als technische of wetenschappelijke ontwikkelingen of nieuwe internationale normen daartoe aanleiding geven. Daartoe volgt de Eurocommissaris de discussies en internationale ontwikkelingen op dit vlak. Tevens verwijst de Eurocommissaris naar het verslag over de toepassing van de Europese Tabaksproductenrichtlijn dat in 2021 wordt opgeleverd⁵. Ik heb de aanpassing van meetmethode aangedragen als een prioritair onderwerp voor de rapportage over de toepassing van de Europese Tabaksproductenrichtlijn. Ik heb tevens mijn Europese collega's opgeroepen om dit onderwerp bij elke gelegenheid onder de aandacht van de Eurocommissaris te brengen.

Op 19 november 2020 heb ik de Eurocommissaris gesproken. Zij geeft aan serieus naar de meetmethode te zullen kijken in het reeds genoemde verslag over de toepassing van de Tabaksproductenrichtlijn. Ze benadrukte tevens dat welke meetmethode je ook kiest, roken altijd schadelijk is en dat stoppen de beste oplossing is. Dat laatste ben ik uiteraard van harte eens met de Eurocommissaris. Naar mijn mening laat dit onverlet dat de meetmethode moet worden aangepast. De afgelopen periode heb ik ook contact gehad met mijn Franse en Duitse collega's en een aantal leden van het Europees parlement. In deze overleggen heb ik gesproken over het belang van het aanpassen van de meetmethode en het belang van het verhogen van het accijnsniveau voor tabaksproducten in de Europese lidstaten.

³ Kamerstuk 32 793, nr. 479.

⁴ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

⁵ Zoals voorgeschreven in artikel 28 van de Europese Tabaksproductenrichtlijn

In antwoord op Kamervragen van het Kamerlid Van Gerven (SP) over menthol-inlegkaarten⁶ heb ik toegezegd een inventarisatie te laten uitvoeren naar de aard en de omvang van het aanbod van accessoires, zoals menthol-inlegkaarten die de aantrekkelijkheid van het roken van sigaretten en shag kunnen vergroten. Het briefrapport van het RIVM met de resultaten van deze inventarisatie vindt u bij deze brief⁷. Het RIVM heeft een ruim aanbod van verschillende type producten op de Nederlandse markt gevonden die bedoeld zijn om sigaretten en shag een smaak te geven. Denk hierbij aan losse filters, opzetpijpjes, sigarettenhulzen, vloeipapier, capsules, sprays en inlegkaartjes. Tevens zijn er meerdere producten gevonden met een kenmerkende mentholsmaak zoals cigarillo's, heatsticks of e-sigaretten die als alternatief voor mentholsigaretten en mentholshag kunnen fungeren.

Sinds mei 2017 geldt er een Europees verbod op het gebruik van kenmerkende aroma's in sigaretten en shag en per 20 mei 2020 geldt dit ook voor menthol. Het RIVM geeft aan dat de consument door de grote diversiteit aan de beschreven producten met smaken nog volop keuze heeft voor het gebruik van tabaksproducten met smaak. Het RIVM concludeert verder dat de markt voor producten met smaken nog in ontwikkeling is. Het rapport geeft geen inzicht in de omvang van deze producten op de markt en wie de gebruikers kunnen zijn.

Het doel van het Europese verbod op kenmerkende aroma's is het beperken van de aantrekkelijkheid van sigaretten en shag. Een kenmerkende aroma is een duidelijk waarneembare andere geur of smaak dan die van tabak. Het RIVM geeft in een rapport uit 2018 aan dat dit soort producten met vaak zoete, snoepachtige smaken vooral aantrekkelijk zijn voor jongeren. Daarnaast wekken smaken ook onterecht de indruk dat deze producten minder schadelijk zijn.⁸ Ik vind de brede beschikbaarheid van producten die smaak geven aan sigaretten of shag en zo de aantrekkelijkheid van deze rookwaren voor jongeren kunnen vergroten reden tot zorg, omdat deze producten het verbod op kenmerkende smaken van deze rookwaren ondermijnen. Dit is niet in lijn met het streven naar een rookvrije generatie. Om verdere maatregelen te kunnen nemen ten aanzien van deze zogenaamde accessoires zal ik opdracht geven tot vervolgonderzoek naar de omvang van het aanbod van deze producten op de markt, het verschijnen van nieuwe producten en wil ik meer inzicht krijgen in de (potentiele) gebruikers van deze producten.

Rokers die sigaretten en shag met een kenmerkend aroma rookten zouden tevens kunnen overstappen op rookwaren zoals e-sigaretten, cigarillo's, sigaren of heatsticks waarvoor het verbod op kenmerkende aroma's niet geldt. Zoals u ik in de vorige voortgangsbrief schreef, heb ik regelgeving in voorbereiding om smaakjes van de e-sigaretten te beperken tot alleen tabakssmaken. Het ligt in de rede om ook kenmerkende aroma's van andere tabaksproducten te reguleren. Op grond van de Europese Tabaksproductenrichtlijn zijn andere tabaksproducten dan sigaretten en shag echter vrijgesteld van het verbod op kenmerkende aroma's.

Als gevolg van deze Europese uitzondering kunnen er geen nationale regels gesteld worden aan kenmerkende aroma's van andere tabaksproducten zoals cigarillo's en heatsticks. Ik zal dit in Brussel aankaarten en aangeven dat het verbod voor kenmerkende smaken voor alle tabaksproducten zou moeten gelden.

⁶ Aanhangsel Handelingen II 2019/20, nr. 1841.

⁷ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl

⁸ RIVM, 2018. Smaakstoffen in tabaks- en aanverwante producten

Sigaretten met een kenmerkende aroma op de Nederlandse markt

De vaste commissie voor VWS verzocht mij te reageren op een brief van tabaksfabrikant BAT die de commissie op 2 oktober 2020 heeft ontvangen. Daarin wordt onder andere ingegaan op een artikel in het NRC van 21 september 2020 over alternatieven voor mentholsigaretten.⁹ In de brief en het artikel wordt melding gemaakt van sigaretten van een andere tabaksfabrikant die ondanks het verbod op kenmerkende aroma's mogelijk een kenmerkend mentholaroma hebben. De NVWA heeft een melding van BAT ontvangen over dergelijke praktijken. De NVWA doet hier op dit moment onderzoek naar. BAT vindt het belangrijk dat de NVWA snel handhavend optreedt.

Om vast te kunnen stellen of een tabaksproduct een kenmerkend aroma heeft moet een Europese procedure worden gevolgd die is vastgelegd in de Europese uitvoeringsverordening (EU) 2016/779 van 18 mei 2016.¹⁰ Het volgen van deze procedure is echter complex en tijdrovend en de NVWA heeft mij laten weten dat het onderzoek daarom nog loopt. Verder heb ik begrepen dat de onderzoeksmethode om vast te stellen of de sigaretten een kenmerkend aroma hebben wel gereed is, maar nog niet door het adviespanel van de Europese Commissie is gepubliceerd. Zoals ik reeds in de vorige paragraaf aangaf is het verbod op kenmerkende aroma's van groot belang om te voorkomen dat rookwaren aantrekkelijk worden gemaakt voor jongeren. Ik volg deze zaak daarom met grote belangstelling.

Evenementensector en verkoop tabak

In antwoord op schriftelijke Kamervragen van het lid Van Kooten-Arissen van 20 juli 2018 heb ik uw Kamer op 3 september 2018 toegezegd in overleg te treden met de evenementensector om te bekijken of hij bereid is vrijwillig af te zien van de verkoop van sigaretten.¹¹ Er hebben hier gesprekken over plaatsgevonden. Een aantal organisatoren is bereid om met name op festivals waar kinderen onder de 18 jaar komen geen sigaretten te verkopen. Vooral organisatoren van meerdaagse festivals voor volwassenen waren hier niet toe bereid. In mijn brief van 20 november 2020 (Kamerstukken 32 011 en 32 793, nr. 79) wordt beschreven hoe het aantal verkooppunten van tabaksproducten en aanverwante producten de komende jaren zal worden verminderd. Het doel daarbij is het beperken van de verkoop tot verkoopkanalen waar doorgaans geen kinderen of ex-rokers komen. Uw Kamer zal verder over de invoering van deze maatregelen geïnformeerd worden.

Overleg met NVWA en onderwijsraden rookverbod schoolterreinen

Tijdens het VSO Wijziging Tabaks- en rookwarenbesluit inzake introductie rookverbod op terreinen van onderwijsgebouwen en -inrichtingen van 10 maart 2020 (Handelingen II 2019/20, nr. 61, item 28) heb ik toegezegd een verslag met uw Kamer te delen van een overleg met de onderwijsraden en de NVWA over de wijze waarop zal worden gehandhaafd op het rookverbod op terreinen van onderwijsinstellingen. Dit overleg heeft 30 oktober plaatsgevonden.

⁹ NRC, 21 september 2020. Met trucjes probeert de tabaksindustrie het verbod op mentholsigaretten te omzeilen. Te raadplegen via <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/09/21/met-trucjes-probeert-de-tabaksindustrie-het-verbod-op-mentholsigaretten-te-omzeilen-a4012997>

¹⁰ PbEU 2016 L 131.

¹¹ Aanhangsel Handelingen II 2017/18, nr. 3054.

De handhaving door de NVWA zal 1 januari 2021 van start gaan. De NVWA heeft haar interventiebeleid toegelicht aan de onderwijsraden en antwoord gegeven op vragen. Het verslag van dit overleg is als bijlage toegevoegd¹².

De Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
P. Blokhuis

¹² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl